

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

*Informacja o realizacji
ustawy o pomocy osobom uprawnionym
do alimentów w 2008 r.*

Warszawa, czerwiec 2009

Spis treści

WPROWADZENIE	3
1. REGULACJE ZAWARTE W USTAWIE O POMOCY OSOBOM UPRAWNIONYM DO ALIMENTÓW.	4
1.1. POSTĘPOWANIE WOBEC DŁUŻNIKÓW ALIMENTACYJNYCH	4
1.2. ŚWIADCZENIA Z FUNDUSZU ALIMENTACYJNEGO.....	6
<i>Osoby uprawnione</i>	6
<i>Wysokość świadczenia z funduszu alimentacyjnego</i>	7
<i>Finansowanie</i>	7
2. REALIZACJA USTAWY O POMOCY OSOBOM UPRAWNIONYM DO ALIMENTÓW W 2008 R.	8
2.1. POSTĘPOWANIE WOBEC DŁUŻNIKÓW ALIMENTACYJNYCH.	9
2.2. WYPŁATA ŚWIADCZEŃ Z FUNDUSZU ALIMENTACYJNEGO.	10
<i>Liczba korzystających</i>	10
<i>Wydatki na świadczenia z funduszu alimentacyjnego</i>	12
2.3. OBSŁUGA ZADAŃ PRZEWIDZIANYCH W USTAWIE O POMOCY OSOBOM UPRAWNIONYM DO ALIMENTÓW	13
<i>Koszty obsługi</i>	13
<i>Decyzje</i>	15
<i>Liczba zatrudnionych</i>	15
<i>Kwoty zwrócone przez dłużników alimentacyjnych z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego</i>	16
2.4. ZWROT NIENALEŻNIE POBRANYCH ŚWIADCZEŃ Z FUNDUSZU ALIMENTACYJNEGO.....	17
PODSUMOWANIE	17

Wprowadzenie

Z dniem 1 października 2008 r. weszła w życie *ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2009 r. Nr 1, poz.7 z późn. zm.)* określająca zasady pomocy udzielanej przez państwo osobom mającym trudności w egzekucji wierzytelności alimentacyjnych oraz mechanizm prowadzenia postępowania wobec dłużników alimentacyjnych. Jednocześnie utraciły moc przepisy *ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej (Dz.U. Nr 86, poz.732 z późn. zm.)*. Podstawowe różnice między obecnymi, a poprzednio obowiązującymi przepisami obejmują:

- 1) podniesienie kryterium dochodowego warunkującego prawo do świadczeń – w przypadku zaliczki alimentacyjnej było to 583 zł netto na osobę w rodzinie, w przypadku świadczenia z funduszu alimentacyjnego kwota ta wynosi 725 zł,
- 2) podniesienie maksymalnej wysokości świadczenia przysługującego osobie uprawnionej do alimentów, których egzekucja stała się bezskuteczna – w przypadku zaliczki alimentacyjnej kwota ta wynosiła od 170 do 350 zł (w zależności od liczby dzieci w rodzinie i faktu ich niepełnosprawności). W przypadku świadczenia z funduszu alimentacyjnego kwota ta wynosi 500 zł;
- 3) zmianę kolejności przekazywania przez organ egzekucyjny kwot wyegzekwowanych od dłużnika alimentacyjnego - obecnie, w okresie, kiedy płacone są świadczenia z funduszu alimentacyjnego, wyegzekwowane kwoty przekazywane są w pierwszej kolejności do gminy na pokrycie należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego i zaliczek alimentacyjnych. Dopiero po zaspokojeniu tych należności, pozostałe kwoty przekazywane są osobie uprawnionej do alimentów. W ostatniej zaś kolejności są zaspokajane należności z tytułu świadczeń wypłaconych ze zlikwidowanego w 2004 r. funduszu alimentacyjnego (w przypadku zaliczki alimentacyjnej, kwoty wyegzekwowane przez komornika przekazywane były w pierwszej kolejności na zaspokojenie należności wierzyciela alimentacyjnego),
- 4) zmianę trybu prowadzenia egzekucji należności z tytułu świadczeń wypłaconych w zastępstwie alimentów – dotychczas egzekucja ta prowadzona była w trybie przepisów *Kodeksu postępowania cywilnego*, obecnie - w trybie *ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji*,
- 5) rozszerzenie katalogu działań mających na celu zwiększenie skuteczności ściągania należności od dłużników alimentacyjnych m.in. o możliwość przeprowadzania

wywiadów alimentacyjnych przez organ właściwy dłużnika, przekazywanie informacji o zaległościach alimentacyjnych dłużnika do biura informacji gospodarczej.

1. Regulacje zawarte w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów.

Ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów reguluje dwie istotne kwestie związane z brakiem skuteczności egzekucji zasądzonych alimentów. Pierwsza z nich to postępowanie wobec dłużników alimentacyjnych, którego celem jest poprawa ściagalności alimentów, druga to pomoc państwa dla rodzin będących w trudnej sytuacji materialnej w związku z nieskuteczną egzekucją alimentów.

1.1. Postępowanie wobec dłużników alimentacyjnych

Regulacje zawarte w *ustawie*, odnoszące się do postępowania wobec dłużników alimentacyjnych, dotyczą wszystkich dłużników, wobec których egzekucja jest bezskuteczna, a nie tylko tych przypadków, w których zostało przyznane świadczenie z funduszu alimentacyjnego. Ich celem jest skoordynowanie działań wierzycieli, władz samorządowych, sądów, komorników sądowych i innych instytucji, służących poprawie efektywności egzekucji zasądzonych alimentów. Działania dotyczą:

1. *Wnioskowania przez osobę uprawnioną do gminy wierzyciela o podjęcie działań wobec dłużnika alimentacyjnego.* W przypadku bezskuteczności egzekucji osoba uprawniona może złożyć do organu właściwego wierzyciela wniosek o podjęcie działań wobec dłużnika alimentacyjnego.
2. *Ścisłej współpracy gminy wierzyciela z gminą dłużnika.* Organ właściwy wierzyciela zobowiązany jest do wystąpienia do organu właściwego dłużnika z wnioskiem o podjęcie działań wobec dłużnika każdorazowo w sytuacji przyznania osobie uprawnionej świadczeń z funduszu alimentacyjnego albo złożenia wniosku w tej sprawie przez osobę uprawnioną (patrz pkt. 1). Z kolei organ właściwy dłużnika zobowiązany jest do informowania gminy wierzyciela o podjętych względem dłużnika działaniach i ich efektach.
3. *Sprawdzania sytuacji rodzinnej, dochodowej, zawodowej, zdrowotnej dłużnika alimentacyjnego oraz przyczyn nielożenia na utrzymanie osoby uprawnionej poprzez przeprowadzenie wywiadu alimentacyjnego albo uzyskanie takich informacji*

- z rodzinnego wywiadu środowiskowego oraz odebranie oświadczenia majątkowego.* Gmina dłużnika przeprowadza wywiad alimentacyjny i odbiera oświadczenie majątkowe albo występuje do ośrodka pomocy społecznej o udzielenie informacji dotyczących dłużnika, pochodzących z rodzinnego wywiadu środowiskowego.
4. *Ścisłej współpracy gmin z komornikami.* W przypadku bezskutecznej egzekucji świadczenia alimentacyjnego, komornik sądowy prowadzący postępowanie jest obowiązany do informowania gminy dłużnika i gminy wierzyciela o stanie egzekucji i przyczynach jej bezskuteczności. Z kolei gmina dłużnika i gmina wierzyciela przekazują komornikowi sądowemu wszelkie informacje istotne dla skuteczności egzekucji, w tym te pochodzące z wywiadu alimentacyjnego oraz oświadczenia majątkowego.
  5. *Aktywizacji zawodowej dłużników alimentacyjnych.* W przypadku, gdy dłużnik alimentacyjny nie może wywiązać się ze swych zobowiązań z powodu braku zatrudnienia, gmina, na terenie której zamieszkuje dłużnik, zobowiązuje go do zarejestrowania się w powiatowym urzędzie pracy jako osoba bezrobotna albo poszukująca pracy, zaś urząd informuje o potrzebie aktywizacji zawodowej dłużnika.
  6. *Złożenia przez gminę dłużnika do prokuratury wniosku o ściganie dłużnika za przestępstwo uporczywego uchylania się od alimentacji oraz do starosty o zatrzymanie prawa jazdy dłużnikowi alimentacyjnemu.* Wnioski te kieruje się w przypadku uniemożliwienia przez dłużnika przeprowadzenia wywiadu alimentacyjnego, odmowy złożenia oświadczenia majątkowego, odmowy zarejestrowania się w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotny lub poszukujący pracy albo odmowy, bez uzasadnionej przyczyny, przyjęcia propozycji odpowiedniego zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, wykonywania prac społecznie użytecznych, prac interwencyjnych, robót publicznych prac na zasadach robót publicznych albo udziału w szkoleniu, stażu lub przygotowaniu zawodowym.
  7. *Wnioskowania o alimenty od dalszych osób zobowiązanych.* Jeżeli nie można wyegzekwować należności od dłużnika alimentacyjnego, wówczas istnieje możliwość zasądzenia alimentów na dziecko od osób zobowiązanych do alimentacji w dalszej kolejności, np. od dziadków dziecka.
  8. *Kontroli sądów nad działalnością komorników.* Organ właściwy dłużnika i wierzyciela informuje sąd o wszelkich przejawach opieszałości komornika prowadzącego postępowanie egzekucyjne przeciwko dłużnikowi alimentacyjnemu.

Jednocześnie należy zauważyć, że – jak wynika z innych ustaw:

- komornik jest zobowiązany we własnym zakresie ustalić wysokość zarobków i stan majątkowy dłużnika oraz miejsce jego zamieszkania,
- faktyczny opiekun dziecka może złożyć wniosek o wszczęcie egzekucji świadczeń alimentacyjnych do komornika właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby zobowiązanej do płacenia alimentów na dzieci lub komornika właściwego ze względu na swoje własne miejsce zamieszkania,
- pracodawca, na podstawie wyroku zasądzonego alimenty, złożonego u niego przez wierzyciela, jest zobowiązany do potrącania z wynagrodzenia pracownika należności na zaspokojenie świadczeń alimentacyjnych (nie ma konieczności postępowania komorniczego). Pracodawca ma obowiązek przekazywać wierzycielowi kwoty na pełne zaspokojenie świadczenia alimentacyjnego, jednak nie może potrącić więcej niż 60% wynagrodzenia dłużnika,
- komornik, w przypadku powstania zaległości za okres dłuższy niż 6 miesięcy, z urzędu składa wniosek o wpisanie dłużnika alimentacyjnego do rejestru dłużników niewypłacalnych w Krajowym Rejestrze Sądowym,
- wójt, burmistrz lub prezydent miasta, w razie powstania zaległości za okres dłuższy niż 6 miesięcy, przekazuje do biura informacji gospodarczej informację o zobowiązaniu lub zobowiązaniach dłużnika alimentacyjnego.

1.2. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Osoby uprawnione

Świadczenie z funduszu alimentacyjnego przysługuje osobie uprawnionej, w przypadku bezskuteczności egzekucji zasądzonych świadczeń alimentacyjnych. Świadczenie przysługuje do ukończenia 18 roku życia lub do ukończenia 25 roku życia, jeżeli dziecko uczy się w szkole lub szkole wyższej. W przypadku posiadania przez osobę uprawnioną orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności, świadczenie przysługuje bez względu na jej wiek. Dochód na osobę w rodzinie¹ nie może przekroczyć kwoty 725 zł netto (po odliczeniu należnego podatku oraz składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne).

---

¹ Z roku kalendarzowego poprzedzającego okres świadczeniowy, tj. w przypadku świadczeń z funduszu alimentacyjnego, wypłacanych w okresie X-XII 2008 r. był to dochód za rok 2007.

Bezskuteczność egzekucji ma miejsce wówczas, gdy w okresie dwóch ostatnich miesięcy nie wyegzekwowano pełnej kwoty należności z tytułu zaległych i bieżących zobowiązań alimentacyjnych. Za bezskuteczność egzekucji uznaje się również niemożność wszczęcia lub prowadzenia egzekucji alimentów przeciwko dłużnikowi przebywającemu poza granicami Polski, w szczególności z powodu braku podstawy prawnej do podjęcia czynności zmierzających do wykonania tytułu wykonawczego w miejscu zamieszkania dłużnika albo w sytuacji braku możliwości wskazania przez osobę uprawnioną miejsca zamieszkania dłużnika.

Wysokość świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Kwota świadczenia jest limitowana. Świadczenie przysługuje do wysokości bieżąco zasądzanego świadczenia alimentacyjnego, nie więcej jednak niż 500 zł na osobę.

Wniosek o świadczenie z funduszu alimentacyjnego składa się bezpośrednio w jednostce realizującej ustawę o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, właściwej ze względu na miejsce zamieszkania osoby uprawnionej, tj. urządzenie gminy lub miasta, ośrodkiem pomocy społecznej albo specjalnie powołanej do tego jednostce organizacyjnej. Do wniosku o ustalenie prawa do świadczenia należy dołączyć m.in. zaświadczenie komornika o bezskuteczności prowadzonego postępowania egzekucyjnego. W przypadku, gdy dłużnik alimentacyjny przebywa za granicą, do wniosku o ustalenie prawa do świadczenia z funduszu alimentacyjnego osoba dołącza informację sądu lub właściwej instytucji o podjęciu przez osobę uprawnioną czynności związanych z wykonaniem tytułu wykonawczego za granicą albo o niepodjęciu tych czynności z powodów, o których mowa powyżej.

Prawo do świadczenia ustala się na okres świadczeniowy, trwający od 1 października do 30 września następnego roku kalendarzowego.

Finansowanie

Wyplata świadczeń z funduszu alimentacyjnego, koszty związane z ich wypłatą oraz koszty podejmowanych wobec dłużników działań, finansowane są w formie dotacji celowej z budżetu państwa na świadczenia rodzinne. Zgodnie z art. 31 *ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów*, dotacja na koszty obsługi stanowi 3% otrzymanej dotacji na realizację zadań określonych w ustawie (tj. wypłatę świadczeń z funduszu alimentacyjnego i koszty obsługi).

Dłużnik alimentacyjny jest zobowiązany do zwrotu organowi właściwemu wierzyciela należności w wysokości świadczeń z funduszu alimentacyjnego wypłaconych osobie uprawnionej, łącznie z ustawowymi odsetkami, które naliczane są od pierwszego dnia następującego po dniu wypłaty świadczenia do dnia spłaty. Po 20% zwróconych przez dłużnika kwot stanowi dochód gmin: wierzyciela oraz dłużnika, zaś 60% tych zwrotów i ustawowe odsetki stanowią dochód budżetu państwa. Intencją ustawodawcy, znajdującą odzwierciedlenie w art. 27 ust. 6 *ustawy*, jest, by ta część zwróconych kwot, która stanowi dochód własny gmin, została przeznaczona w szczególności na pokrycie kosztów działań podejmowanych wobec dłużników alimentacyjnych.

W okresie, kiedy płacone są świadczenia z funduszu alimentacyjnego, wyegzekwowane kwoty przekazywane są w pierwszej kolejności do gminy na pokrycie należności powstałych w wyniku wypłacanych świadczeń z funduszu alimentacyjnego i zaliczek alimentacyjnych. Dopiero po zaspokojeniu tych należności, pozostałe kwoty przekazywane są osobie uprawnionej do alimentów. W ostatniej zaś kolejności są zaspokajane należności z tytułu świadczeń wypłaconych z uchylonego z dniem 1 maja 2004 r. funduszu alimentacyjnego. Natomiast po zaprzestaniu wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego, wyegzekwowane od dłużnika kwoty przekazywane są w pierwszej kolejności na pokrycie należności wierzyciela do wysokości zasądzonych miesięcznie alimentów, a następnie na pokrycie należności z tytułu świadczeń wypłacanych w zastępstwie niewyegzekwowanych alimentów (odpowiednio kolejno: świadczenia z funduszu alimentacyjnego, zaliczki alimentacyjne, świadczenia ze zlikwidowanego w 2004 r. funduszu alimentacyjnego).

2. Realizacja ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów w 2008 r.

Głównym źródłem informacji o realizacji *ustawy* są przygotowywane przez gminy kwartalne sprawozdania z realizacji zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów. Mają one charakter rzeczowo-finansowy, a ich zakres określa *rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 września 2008 r. w sprawie sprawozdań z realizacji zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów. (Dz.U. Nr 173 poz. 1075)*. Dane prezentowane w niniejszej Informacji pochodzą z pierwszego sprawozdania z realizacji tej ustawy, sporządzonego przez jednostki w styczniu 2009 r. i obejmują okres od 1 października 2008 r. (tj. od dnia wejścia w życie ustawy) do 31 grudnia 2008 r.

2.1. Postępowanie wobec dłużników alimentacyjnych.

W IV kwartale 2008 r. gminy prowadziły postępowanie wobec **131,2 tys.** dłużników alimentacyjnych.

Podstawową przyczyną niepłacenia alimentów przez dłużników jest ukrywanie przez nich składników majątkowych, z których mogłaby być prowadzona egzekucja albo brak zatrudnienia. W pierwszym przypadku *ustawa* daje możliwość przeprowadzania z dłużnikiem wywiadu alimentacyjnego oraz odebrania od niego oświadczenia majątkowego (ewentualnie pozyskania takich informacji z rodzinnego wywiadu środowiskowego), zaś w drugim wszczęcia procedury, której celem jest aktywizacja zawodowa dłużników alimentacyjnych.

Ze względu na krótki okres obowiązywania w 2008 r. nowych rozwiązań prawnych dotyczących postępowania wobec dłużników alimentacyjnych, aktywność gmin na tym polu w IV kwartale ubiegłego roku nie była duża. Informację na temat liczby podejmowanych działań wobec dłużników alimentacyjnych zawiera poniższa tabela.

Tabela 1. Informacja na temat działań podejmowanych w IV kwartale 2008 r. wobec dłużników alimentacyjnych.

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba działań podjętych w IV kwartale 2008 r.		Liczba działań, które w IV kwartale 2008 r. doprowadziły do wzrostu ściagalności należności alimentacyjnych		Skuteczność działań podjętych w IV kwartale 2008 r.
		liczba	struktura	liczba	struktura	
1.	Przekazanie komornikowi sądowemu informacji mających wpływ na egzekucję zasądzonych świadczeń alimentacyjnych, pochodzących z wywiadu alimentacyjnego oraz oświadczenia majątkowego	5 175	39,3%	665	39,8%	12,9%
2.	Przekazanie komornikowi sądowemu informacji mających wpływ na egzekucję zasądzonych świadczeń alimentacyjnych pochodzących z rodzinnego wywiadu środowiskowego	1 215	9,2%	288	17,2%	23,7%
3.	Zobowiązanie dłużnika alimentacyjnego do zarejestrowania się w urzędzie pracy jako bezrobotny albo poszukujący pracy	2 517	19,1%	284	17,0%	11,3%
4.	Zwrócenie się z wnioskiem do starosty o podjęcie działań zmierzających do aktywizacji zawodowej dłużnika alimentacyjnego	2 327	17,7%	202	12,1%	8,7%
5.	Wystąpienie z wnioskiem do starosty o skierowanie dłużnika alimentacyjnego do robót publicznych lub prac organizowanych na zasadach robót publicznych	867	6,6%	51	3,1%	5,9%
6.	Informacje od starosty o braku możliwości realizacji art. 5 ust. 2 pkt 2 i 3 ustawy	162	1,2%	X	X	X
7.	Złożenie wniosku o ściganie za przestępstwa określone w art. 209 § 1 Kodeksu karnego	538	4,1%	123	7,4%	22,9%
8.	Skierowanie wniosku o zatrzymanie prawa jazdy dłużnika alimentacyjnego	352	2,7%	55	3,3%	15,6%
9.	Skierowanie wniosku o zwrot zatrzymanego prawa jazdy dłużnika alimentacyjnego	8	0,1%	X	X	X
10.	Wystąpienie z powództwem o ustalenie alimentów od innych osób	2	0,0%	1	0,1%	50,0%
11.	Informacje przekazywane do sądu o bezczynności lub opieszałości komornika sądowego (art. 3 ust. 8 ustawy)	9	0,1%	1	0,1%	11,1%
12.	Ogółem	13 172	100,0%	1 670	100,0%	12,7%

Źródło: Dane MPiPS ze sprawozdań z realizacji zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów za IV kwartał 2008 r.

Najwięcej działań związanych było z przekazaniem komornikowi sądowemu informacji z wywiadu alimentacyjnego i oświadczenia majątkowego (40% działań podjętych w IV kwartale 2008 r.), zobowiązaniem dłużnika do zarejestrowania się w urzędzie pracy (20%) i wnioskowaniem do starosty o aktywizację zawodową dłużnika (18%). Nie były to jednak działania o najwyższej skuteczności – do wzrostu egzekucji w największym stopniu prowadziło przekazanie komornikowi informacji z rodzinnego wywiadu środowiskowego (skutecznych było 24% podjętych działań) oraz złożenie wniosku o ściganie za przestępstwa niealimentacji (23% skutecznych działań).²

2.2. Wypłata świadczeń z funduszu alimentacyjnego.

Liczba korzystających

W okresie X-XII 2008 r. wypłacono przeciętnie miesięcznie **288 tys. świadczeń z funduszu alimentacyjnego**. Liczba ta jest zbliżona do liczby korzystających w okresie I-IX 2008 r. z zaliczki alimentacyjnej (287 tys.). Większość świadczeń (85%) wypłacono na osoby w wieku do ukończenia 18 roku życia.

Wśród osób uprawnionych do świadczeń z funduszu alimentacyjnego przeważały osoby wychowywane w rodzinach niepełnych (77%). Osoby wychowywane przez rodzica pozostającego w związku małżeńskim z dłużnikiem alimentacyjnym stanowiły 7,1% świadczeniobiorców, osoby wychowywane przez rodzica, który ponownie zawarł związek małżeński - 6,8%, a osoby pobierające świadczenie z funduszu alimentacyjnego na siebie - 6,9%. Najmniejszą grupę stanowiły osoby wychowywane przez rodziców niepozostających w związku małżeńskim (2,9%).

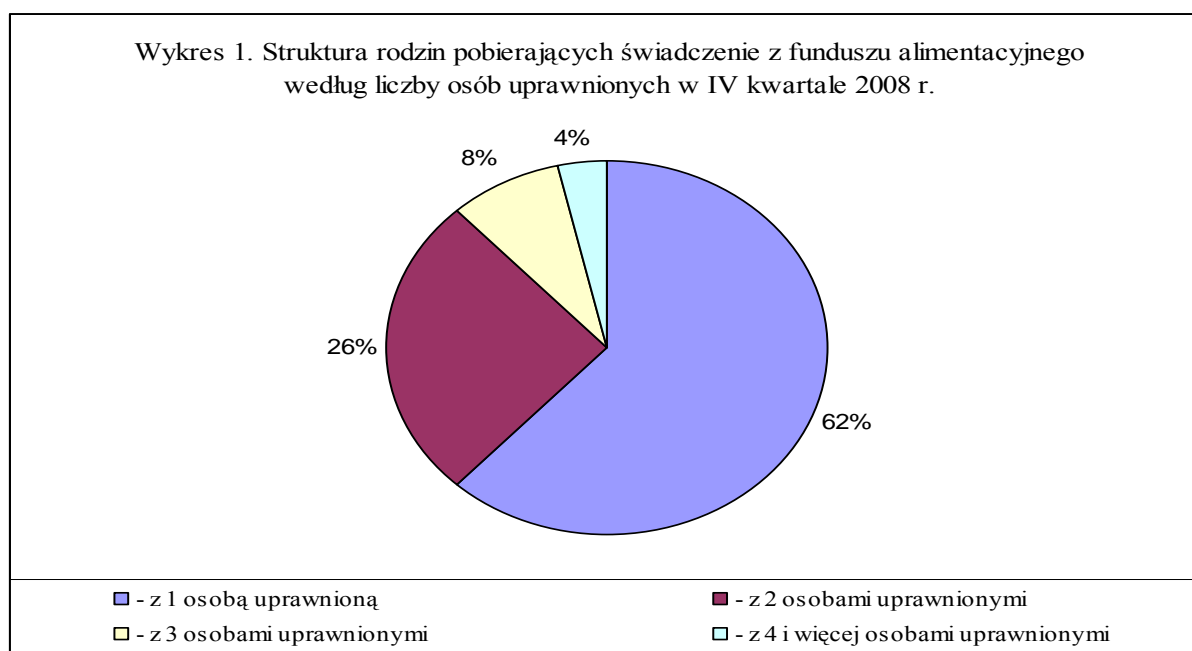
Niewielka była liczba świadczeń wypłaconych w przypadku pobytu dłużnika alimentacyjnego poza granicami Polski (zgodnie z art. 2 pkt 2 lit. a ustawy). W przypadku zaledwie 1,1% świadczeń z funduszu alimentacyjnego (4,2 tys.) uprawnienie powstało w związku z niemożnością ustalenia miejsca zamieszkania dłużnika alimentacyjnego poza granicami RP, natomiast 0,4% świadczeń (1 tys.) przyznano w związku z brakiem podstawy prawnej (brak umowy międzynarodowej wiążącej zainteresowane państwa) do podjęcia czynności zmierzających do wykonania tytułu wykonawczego w miejscu zamieszkania dłużnika alimentacyjnego.

---

² W świetle danych sprawozdawczych wysoką skutecznością charakteryzowało się również występowanie z powództwem o ustalenie alimentów od innych osób, jednakże liczba tych działań (2) nie była istotna.

Ogółem ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego korzystało **163 tys. rodzin**. Na jedną rodzinę przypadło przeciętnie 1,8 świadczenia z funduszu.

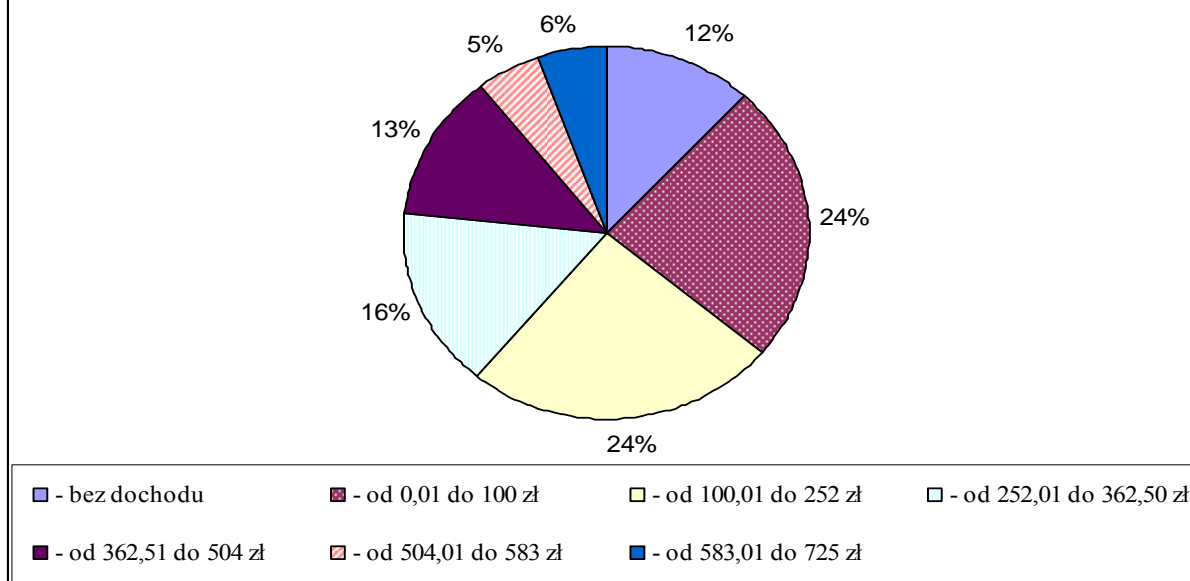
Najczęściej świadczenie z funduszu alimentacyjnego wypłacane było na 1 osobę uprawnioną w rodzinie – dotyczy to aż 62% rodzin korzystających z tego świadczenia. Kolejne 26% stanowiły rodziny z dwiema osobami uprawnionymi, natomiast rodziny wielodzietne (z trojgiem i więcej osób uprawnionych) stanowiły 12% rodzin pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego. Obrazuje to Wykres 1.

Źródło: Dane MPiPS ze sprawozdań z realizacji zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów za IV kwartał 2008 r.

Większość rodzin pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego to rodziny o bardzo niskim dochodzie. Aż 12% nie uzyskiwało dochodu w ogóle, a dochód nieprzekraczający 252 zł na osobę uzyskiwała prawie połowa świadczeniobiorców. Dochód poniżej 504 zł (kryterium dochodowe warunkujące prawo do świadczeń rodzinnych) uzyskiwało aż 90% rodzin korzystających z funduszu alimentacyjnego. Obrazuje to Wykres 2.

Wykres 2. Struktura rodzin pobierających świadczenie z funduszu alimentacyjnego według wysokości dochodu na osobę w IV kwartale 2008 r.

Źródło: Dane MPiPS ze sprawozdań z realizacji zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów za IV kwartał 2008 r.

Wydatki na świadczenia z funduszu alimentacyjnego

W okresie X-XII 2008 r. wydatki na świadczenia z funduszu alimentacyjnego wyniosły **234 mln zł**. Przeciętna miesięczna kwota świadczenia wyniosła **271,14 zł** i była o 26% wyższa od przeciętnej wysokości zaliczki alimentacyjnej wypłaconej w okresie I-IX 2008 r. (214,82 zł).

W przypadku większości świadczeniobiorców (75,5%), wysokość otrzymywanego przez nich świadczenia z funduszu alimentacyjnego nie przekraczała 300 zł. Świadczenia w najwyższych kwotach (400-500 zł) otrzymywało zaledwie 7,5% uprawnionych. Struktura uprawnionych według wysokości świadczenia z funduszu alimentacyjnego jest odzwierciedleniem ich struktury według wysokości zasądzonych alimentów. W większości przypadków kwoty alimentów na jedną osobę uprawnioną nie przekraczały 300 zł (dotyczyło to 75,7% osób). Liczba osób pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego, mających zasądzone alimenty w kwocie przekraczającej 500 zł (tj. maksymalną kwotę świadczenia

z funduszu alimentacyjnego) była niewielka – osoby te stanowiły zaledwie 1,8% świadczeniobiorców. Przedstawia to Tabela 2.

Tabela 2. Struktura osób uprawnionych, otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego w IV kwartale 2008 r.

Wyszczególnienie	Struktura osób korzystających ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego	
	wg wysokości zasądzonych alimentów	wg wysokości świadczenia z funduszu alimentacyjnego
Ogółem, w tym:	100,00%	100,00%
- do 100 zł	3,32%	3,37%
- od 100,01 do 200 zł	31,52%	31,39%
- od 200,01 do 300 zł	40,85%	40,76%
- od 300,01 do 400 zł	16,90%	17,00%
- od 400,01 do 500 zł	5,62%	7,48%
- od 500,01 do 700 zł	1,43%	-
- od 700,01 do 900 zł	0,21%	-
- od 900,01 zł	0,14%	-

Źródło: Dane MPiPS ze sprawozdań z realizacji zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów za IV kwartał 2008 r.

2.3. Obsługa zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów

Koszty obsługi

Wypłata świadczeń z funduszu alimentacyjnego jest zadaniem z zakresu administracji rządowej zleconym gminie. Zarówno wypłata świadczeń z funduszu alimentacyjnego, jak i koszty ich obsługi oraz koszty podejmowanych działań wobec dłużników alimentacyjnych, finansowane są w formie dotacji celowej z budżetu państwa.³ Dodatkowym źródłem środków, z których gminy mogą finansować koszty związane z obsługą ustawy, są kwoty zwrócone przez dłużników alimentacyjnych z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego⁴.

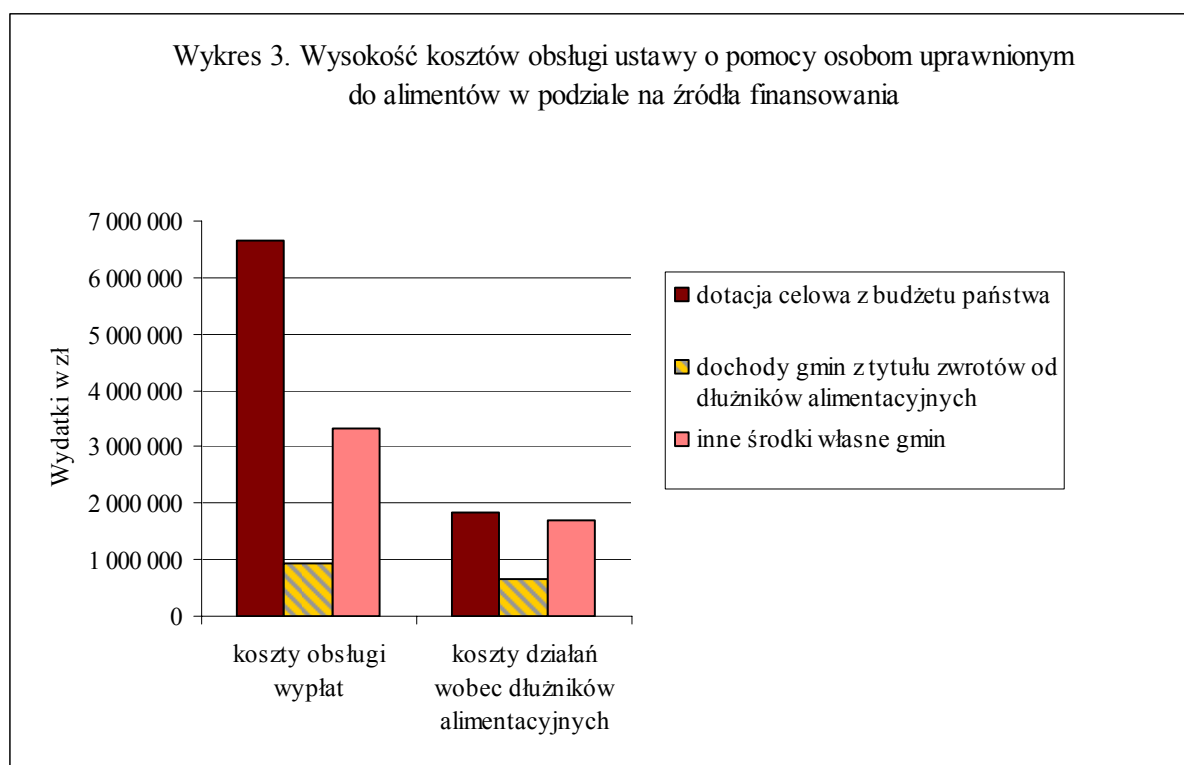
W okresie X-XII 2008 r. wydatki na obsługę ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów wyniosły **15,1 mln zł**, z tego 10,9 mln zł (72%) wydatkowano na obsługę wypłat świadczeń z funduszu alimentacyjnego, a 4,2 mln zł (28%) – na pokrycie kosztów działań podejmowanych wobec dłużników alimentacyjnych.

³ w dziale 852 - Pomoc społeczna, w rozdziale 85212 – Świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego.

⁴ Por. pkt 1.2. *Informacji*: „Świadczenia z funduszu alimentacyjnego” - Finansowanie

Z dotacji celowej z budżetu państwa sfinansowano koszty obsługi w kwocie ogółem 8,5 mln zł, co pozwoliło na pokrycie 61% kosztów obsługi wypłat świadczeń z funduszu alimentacyjnego i 44% kosztów podejmowanych działań wobec dłużników alimentacyjnych.

Pozostałe koszty obsługi w kwocie 6,6 mln zł gminy pokryły ze środków własnych. Środki te stanowiły źródło pokrycia 39% kosztów obsługi wypłat świadczeń z funduszu alimentacyjnego i 56% kosztów działań podejmowanych wobec dłużników alimentacyjnych. W ramach tych środków część (1,6 mln zł) pochodziła ze zwrotów od dłużników alimentacyjnych (środki te pokryły 9% kosztów obsługi wypłat świadczeń i 16% kosztów podejmowanych działań wobec dłużników alimentacyjnych). Należy jednak zaznaczyć, iż dochody gminy ogółem z tytułu zwrotów od dłużników alimentacyjnych wyniosły w tym samym okresie 5,5 mln zł, co oznacza, iż na pokrycie kosztów obsługi ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów gminy wykorzystała zaledwie 29% środków, jakie uzyskała z tytułu zwrotów od dłużników alimentacyjnych.

Przeciętny koszt obsługi wypłaty jednego świadczenia z funduszu alimentacyjnego wyniósł **12,7 zł** i był prawie dwukrotnie wyższy niż w przypadku zaliczki alimentacyjnej w okresie I-IX 2008 r. (**6,8 zł**).

Gminy poniosły również stosunkowo wysokie koszty związane z działaniami wobec dłużników alimentacyjnych. Przeciętny koszt w przeliczeniu na 1 dłużnika alimentacyjnego

to 10,6 zł miesięcznie. Uwzględniając liczbę podjętych działań (tj. ogółem 13 tys. działań w IV kwartale 2008 r.) oznacza to, iż podjęcie jednego działania wobec dłużnika kosztowało przeciętnie aż 321 zł.

Celem przygotowania organizacyjnego gmin do wdrożenia ustawy, z rezerwy celowej ujętej w ustawie budżetowej na 2008 rok w części 83, poz. 48 - *Środki na zwiększenie dotacji celowych na realizację świadczeń rodzinnych, zaliczki alimentacyjnej oraz świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz środki na wdrożenie centralnego rejestru dłużników alimentacyjnych*, uruchomiona została kwota 65.679 tys. zł (z tego: 48.129 tys. zł na pokrycie wydatków bieżących i 17.550 tys. zł na pokrycie wydatków inwestycyjnych). Z informacji zebranej od wojewodów przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w I kwartale 2009 r. wynika, iż jednostki wykorzystały 60.501 tys. zł, tj. 92% przyznanej dotacji na wdrożenie. Środki te stanowiły dodatkowe źródło finansowania wydatków związanych z przygotowaniem gmin do realizacji ustawy (tj. z zatrudnieniem nowych pracowników, ich przeszkoleniem, wyposażeniem nowych stanowisk pracy w meble i sprzęt komputerowy itp.) i nie wchodziły w zakres trzyprocentowego odpisu na koszty obsługi.

Decyzje

W IV kwartale 2008 r. organy właściwe wydały ogółem **219 tys. decyzji** administracyjnych w sprawach dotyczących ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów.

Samorządowe Kolegia Odwoławcze wydały 209 decyzji. W 69% rozpatrywanych przez SKO przypadków (144 decyzje) Kolegia podtrzymały decyzję organu właściwego, w 25% przypadków (53 decyzje) uchylili decyzję organu właściwego i przekazały sprawę organowi właściwemu do ponownego rozpatrzenia, a w 4% przypadków (8 decyzji) zmieniły decyzję organu właściwego.

Liczba zatrudnionych

W IV kwartale 2008 r. przy obsłudze ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów zatrudnionych było przeciętnie miesięcznie **3.831 osób**.

Wśród osób realizujących ustawę, 3.220 osób⁵ (84%) zatrudnionych było na podstawie umowy o pracę, natomiast 194 osoby (5%) pracowały na podstawie umowy cywilnoprawnej

---

⁵ 2.064 osób w przeliczeniu na pełne etaty

(umowa zlecenie lub umowa o dzieło), a pozostałe 417 osób (11%) stanowili m.in. stażyści z Urzędów Pracy, praktykanci itp.

Przeciętnie na jedną osobę zatrudnioną do obsługi ustawy przypadają 43 rodziny korzystające ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego i 34 dłużników alimentacyjnych.

W tym samym okresie na jedną osobę zatrudnioną do obsługi *ustawy o świadczeniach rodzinnych* przypadają 397 rodzin korzystających ze świadczeń rodzinnych (liczba osób zatrudnionych do obsługi tej ustawy wynosiła 6.901).

Kwoty zwrócone przez dłużników alimentacyjnych z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego

W okresie X-XII 2008 r. dłużnicy alimentacyjni zwrócili 14 mln zł z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego (co w relacji do kwoty wypłaconych świadczeń z funduszu stanowi 6%), z czego 8,5 mln zł przekazano na dochody budżetu państwa, a pozostałe 5,5 mln zł stanowiły dochody własne gmin.

W tym samym okresie umorzono zobowiązania 104 dłużników alimentacyjnych na kwotę 295 tys. zł, z czego większość (286 tys. zł) stanowiły zobowiązania z tytułu wypłaconej zaliczki alimentacyjnej, natomiast zobowiązania z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego umorzono na kwotę zaledwie 1 tys. zł. Przeciętna kwota umorzona jednemu dłużnikowi wynosiła 2.834 zł. W 46% przypadków podstawą umorzenia była skuteczność egzekucji wobec dłużnika alimentacyjnego przez okres 5 lat w wysokości miesięcznej nie niższej niż wysokość zasądzonych alimentów (art. 30 ust. 1 pkt 2 ustawy), w 10% - sytuacja dochodowa i rodzinna dłużnika (art. 30 ust. 2 ustawy), w 2% - skuteczność egzekucji wobec dłużnika alimentacyjnego przez okres 7 lat w wysokości miesięcznej nie niższej niż wysokość zasądzonych alimentów (art. 30 ust. 1 pkt 3 ustawy), a w pozostałych 1% przypadków – skuteczność egzekucji wobec dłużnika alimentacyjnego przez okres 3 lat (art. 30 ust. 1 pkt 1 ustawy).

W 960 przypadkach stwierdzono wygaśnięcie należności od dłużników alimentacyjnych (na podstawie art. 28 ust. 3 ustawy, tj. w związku ze śmiercią dłużnika) na kwotę ogółem 6 mln zł. Przeciętna kwota wygaszonej należności jednego dłużnika wyniosła 6.220 zł.

2.4. Zwrot nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego

Za nienależnie pobrane świadczenie z funduszu alimentacyjnego uważa się świadczenia:

- a) wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie albo wstrzymanie wypłaty świadczenia w całości lub w części,
- b) przyznane lub wypłacone w przypadku świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą te świadczenia,
- c) wypłacone bez podstawy prawnej lub z rażącym naruszeniem prawa, jeżeli stwierdzono nieważność decyzji przyznającej świadczenie albo w wyniku wznowienia postępowania uchylono decyzję przyznającą świadczenie i odmówiono prawa do świadczenia,
- d) wypłacone, w przypadku gdy osoba uprawniona w okresie ich pobierania otrzymała alimenty,
- e) wypłacone za okres od dnia, w którym osoba stała się uprawniona do świadczeń w innym państwie w związku ze stosowaniem przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, do dnia wydania decyzji o uchyleniu decyzji przyznającej świadczenia z funduszu alimentacyjnego, chyba, że zostały zwrócone zgodnie z przepisami o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

Kwota zwróconych w 2008 r. nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego wyniosła **97 tys. zł**.

W 2008 r. umorzono nienależnie pobrane świadczenia z funduszu alimentacyjnego na kwotę **205 zł**, w stosunku do kwoty **11,5 tys. zł** podjęto decyzję o rozłożeniu należności na raty, natomiast **27,6 tys. zł** potrącono z bieżąco wypłacanych świadczeń.

Na dzień 31 grudnia 2008 r. stan należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego wyniósł **75 tys. zł**. Stan należności z tytułu nienależnie pobranych zaliczek alimentacyjnych wyniósł **4.810 tys. zł**.

Podsumowanie

Z danych ze sprawozdań za pierwsze trzy miesiące funkcjonowania ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów wynika, iż mimo znacznie wyższego kryterium dochodowego niż w przypadku zaliczki alimentacyjnej (725 zł netto na osobę w porównaniu do 583 zł w zaliczce alimentacyjnej), liczba korzystających nie zwiększyła się w sposób znaczący: wynosiła ona w okresie od 1 października do 31 grudnia 2008 r. 288 tys. osób,

podczas gdy liczba korzystających z zaliczki alimentacyjnej w okresie od 1 stycznia do 30 września 2008 r. wynosiła 287 tys. osób.

Ustawa o pomocy osobom uprawnionym przyznała prawo do świadczeń nie tylko osobom wychowywanym w rodzinach niepełnych, lecz również wychowywanym przez osoby pozostające w związkach małżeńskich lub partnerskich. Mimo to większość osób pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego wychowywało się w rodzinach niepełnych (77%) lub były to osoby pobierające świadczenie na siebie (3%).

Wzrosła natomiast przeciętna wysokość świadczenia wypłacanego w zastępstwie alimentów - przeciętna wysokość zaliczki alimentacyjnej w okresie od 1 stycznia do 30 września 2008 r. wynosiła 215 zł, natomiast przeciętna wysokość wypłaconego w okresie od 1 października do 21 grudnia 2008 r. świadczenia z funduszu alimentacyjnego była o $\frac{1}{4}$ wyższa i wynosiła 271 zł.

Odnotowano również wzrost ściągальności należności budżetu państwa i budżetów gmin od dłużników alimentacyjnych. W okresie od 1 stycznia do 30 września 2008 r. wskaźnik określający relację kwot zwróconych przez dłużników alimentacyjnych do kwot wypłaconych zaliczek alimentacyjnych wyniósł 5,9%. W przypadku świadczeń z funduszu alimentacyjnego wskaźnik ten wyniósł 6,0% w całym okresie od 1 października do 31 grudnia 2008 r., przy czym należy podkreślić, iż wzrastał on od 1,1% w październiku do 10,9% w grudniu 2008 r.